

КОВАЛЕНКО І. З.

К. У.

На виставці
на дом.

УСТАНОВИ ПОЛІТОСВІТИ НА ХАРКІВЩИНІ

46447

ХАРКІВ

1927 РІК

Відбито із Статистичного Бюлетеня
Харківського Округового, книжка VI,
1927 рік

„Харків - Друк“. Третя Держдрук. Пушкінська вул., 31
Укрпошта № 2277 к. Зак. № 7390. Тир. 950+50

ПЕРЕДМОВА.

Призначення політосвіти—бути агітатором за політику партії та радвлади серед широких робітничих та селянських мас, бути організатором всіх соціальних шарів, з якими партія та радвлаа перемагає крок за кроком всі труднощі соціалістичного будівництва.

Оці два призначення політосвіта виконає лише тоді, коли здійснюватимуться ті заходи, що партія ухвалює на дану добу нашого будівництва.

Отже, конче потрібний для політосвіти постійний самоконтроль: чи ця робота помагає рухові партії та радвлади по шляху соціалістичного будівництва? Які соціальні шари користуються з політосвіти та кого організує вона? В якому напрямкові треба вести роботу?

З цього боку стаття І. З. Коваленка („Стат. Бюлетень“ Харківського Окрестатбюра), по-перше, дає можливість кожному політосвітробітникові придивитись до стану своєї роботи, до чинників, од яких залежить політосвітня робота, назначити дальший напрямок розвитку її.

На жаль, всесоюзний перепис (на дані якого спирається стаття) не дає ще остаточної аналізи таких моментів, як аналіза соціальних шарів та вікових груп, що їх організує політосвітня робота (це ми сподіваємось незабаром одержати від Окрестатбюра), але й ті загальні питання, що їх розв'язує стаття, є для нас показниками тенденції розвитку чи занепаду окремих сторін нашої роботи.

Важливіше питання про обслуговування культурних потреб та культурний зріст окремих національностей досить яскраво освітлені в цій статті, що дає нам можливість встановити більш правильний напрямок цієї роботи. Аналіза стану ліквідації неписьменности хоча й дає нам дуже прикрі відомості відносно кількості неписьмених, але на звесь зріст ставить перед нами завдання на ґрунті реальних даних переглянути

всю систему роботи в справі ліквідації неписьменности як в окрузі, так і в кожному районі, і встановити остаточну плановість в темпі розвитку цієї роботи. Багато ще інших боків політосвітньої роботи розв'язує (правда, далеко ще не остаточно) ця стаття. Але і в такому розмірі стаття дає Окрполітосвіті, кожному району та політосвітробітникові можливість проаналізувати свою роботу і дати їй певний, досить обґрунтований дальший напрям. Ми вважаємо, що цю статтю повинен серйозно вивчити кожен райкультвідділ, кожен райінспектор, кожен хатчик, сельбудчик, бібліотекар та ліквідатор неписьменности — уся політосвітня армія, яка дійсно зробить з політосвіти бойову армію за остаточну перемогу в боротьбі за соціалізм.

Окрполітосвіта.

УСТАНОВИ ПОЛІТОСВІТИ НА ХАРКІВЩИНІ.

Вичерпливої аналізи політосвітньої роботи на Харківщині в повному обсягові не давали за весь час революції ні органи державної статистики, ні органи народосвіти.

Тимчасом політосвітня робота, це — одна з головних частин народної освіти і своєю різноманітністю та широкістю охоплення клієнтури займає в ній почесне місце.

Характер освітньої й політичної роботи усіх політосвітніх закладів масовий, так само як масове і втягання робітників освіти й масове охоплення дорослої клієнтури.

Завдання політосвіти подвійне: безпосереднє шкільне виховання дорослої людності і організація мас коло освітніх установ та робота серед них.

По характеру своєї діяльності заклади політосвіти поділяються так: а) заклади шкільного типу загально-виховального ухилу: школи для малописьменних, лікнепи, радпартшколи;

б) заклади політичної освіти шкільного ухилу: школи політграмоти; в) заклади з ухилом до масової культурно-освітньої й політичної роботи: клуби, сельбуди, хати-читальні й бібліотеки;

г) заклади для виховання й розваги: театри, кіно-театри.

Політосвітні заклади ідеологічно підлягають політосвіті, в іншому ж — тим організаціям, що в основі своєї діяльності мають завдання організувати маси та соціалістично виховувати їх. До таких установ належать насамперед народосвіта, далі — профспілки й кооперація.

Зараз ми ставимо собі завдання освітній стан і динаміку політосвітньої справи на Харківщині за останній час по головних масових закладах політосвіти (лікнепи і школи для малописьменних, клуби, сельбуди, хати-читальні й бібліотеки.)

Матеріали, що виявляють стан політосвіти, це — щорічні обслідування закладів народної освіти на 1 січень кожного року. Обслідування народосвіти не охоплює всіх установ політосвіти, а зосереджується переважно на таких типах їх: на лікнепах, радпартшколах, школах для малописьменних, загально-освітніх школах I і II ступені для дорослих і підлітків, політшколах та політкурсах, сельбудах, клубах, хатах-читальнях і бібліотеках.

Інших закладів політосвіти: театрів, музеїв, кіно-театрів, студій не обслідується, а лише реєструється при обслідуванні.

Треба зауважити, що трудно вичерпливо повно обслідувати заклади політосвіти, бо більшість їх працює вечорами, не має в себе потрібної організованої відчитності, а до того не завжди можна обслідувати їх за відсутністю керівника. Коли заклади соцівху і профосвіти обслідувано всі, без винятку, то вже деякі типи закладів політосвіти обслідувано лише на 80-90%.

Але й зібрані дані дають можливість виявити динаміку політосвіти, а так само й функції, основну діяльність закладів та охоплення ними широких мас.

Особливість багатьох типів закладів політосвіти — несталість мережі їх. Тому динаміку виявляти можна, виходячи не з списків закладів, бо деякі з них на протязі того ж самого року відкриваються й закриваються, а з загальної кількості на один термін — на 1 січня кожного року.

Простежити динаміку політосвітніх закладів можна по кількості бюджетових одиниць, що цілком або частково на місцевому бюджеті підлягають наросвіті.

Число бюджетових одиниць політосвіти на місцевому бюджеті

Типи закладів	Загальне число одиниць			Відносно до 1924-25 р., коли рахувати його за 100.		
	1924-25 р.	25-26 р.	26-27 р.	1924-25 р.	25-26 р.	26-27 р.
Радгартшколи	3	3	—	100	100	—
Бібліотеки	12	9	8	100	75,0	66,7
Клуби	18	30	27	100	166,6	150,0
Сельбуди	21	246	221	100	1171,4	1052,4
Хати-читальні	62	129	92	100	208,1	148,4
Нарбудинки	—	—	2	—	—	100
Театри	—	5	5	—	100	100
Червоні кулки	—	5	5	—	100	100
Музеї	2	3	3	100	150,0	150
Наукові клуби	2	2	2	100	100	100
Лікнепи	—	670	430	—	100	64,2
Школи для малолітніх	93	60	60	100	64,5	70,1
Школи піднесен. типу	20	10	20	100	50,0	100,0
Школи політграмоти	34	142	166	100	417,6	488,2
Разом	265	1261	1047	100	475,8	395,1

В 1925-26 році мережа політосвітніх установ на місцевому бюджеті поширилась майже в'ятеро проти попереднього 1924-25 року. Надто збільшилась мережа сельбудинків — в одинадцять разів, шкіл

політосвіти — вчетверо, хат-читалень — вдвоє; клубів стало також — майже вдвоє більше. Особливо широко розвернута в 1925-26 році мережа лікнепів: половина всього числа закладів політосвіти в окрузі це були лікнепи.

Мережа політосвітніх закладів на 1926-27 рік значно поменшала, надто поменшало масових закладів — ліквідації неписьменности (лікнепи), та навіть постійних закладів, як от: сельбудів, хат-читалень, клубів. І тільки закладів нового ухилу політосвітньої роботи — шкіл політграмоти побільшало.

Те саме спостерігається і з видатками на політосвіту. Коли взяти самі тільки заклади, підлеглі органам народосвіти, то питома вага видатків, рівняючи до загальних видатків на народню освіту, значно поменшала.

Видатки на політосвіту по місцевому бюджету

Рік	Загальна сума видатків	% до загальної суми видатків на народню освіту
1926-27	1 374 991	15,8
1925-26	1 508 714	18,1
1924-25	831 390	19,9

Питома вага видатків на політосвіту, рівняючи до зросту видатків на народню освіту, що року меншає. Це залежить в значній мірі від збільшення видатків по школах, щоб здійснити розгорнення п'ятирічного плану загального навчання по окрузі.

В умовах, коли мережа політосвіти мав тенденцію до зменшення числа своїх одиниць, особаю треба простежити динаміку, ступінь діяльності закладів політосвіти по кожному типу їх. Але однорідні по своїй діяльності типи закладів треба розглядати якуні, щоб в порівняння вивести залежність наслідків од характеру функцій закладу, обслуговування і охоплення масової дорослої клієнтури.

І. Пункти ліквідації неписьменности (лікнепи) та школи для малописьмених.

Із закладів шкільного типу загально-виховального ухилу найбільш поширені і мають масовий характер лікнепи. Їх завдання — ліквідувати неписьменність серед дорослих та підлітків, що за шкільного віку не ходили до школи або, коли ходили, то забули грамоти (рецидив неписьменности).

Школи для малописьмених мають завдання ліквідувати неписьменність, поширити й закріпити письменність у них; отже, це вже наче б то друга ступінь після лікнепу.

В умовах поширеної неписьменности, надто серед жіноцтва, роля серед сільської людности при частих рецидивах неписьменности для її ліквідації чимала. Неписьменність ця є давнього походження — з часів царату й новітнього — од неповного охоплення дітей шкільного віку.

Але з часу організації лікнепів досить неписьменного люду пройшло їх. В сучасних межах Харківської округи можна простежити це тільки за останні три роки — 1925, 1926 і 1927.

Рік	Число лікнепів і шкіл для малописьм.	Пройшло через лікнепи й школи для малописьмених			На 1000 душ людності в лікнепах		
		Чоловік.	Жінка.	Разом	Чоловік.	Жінка.	Разом
1925	436	11.112	5.829	16.941	15	7	22
1926	624	15.406	9.566	24.972	20	12	32
1927	407	8.818	6.659	15.477	11	8	19
Середнє за рік	489	11.778	7.350	19.128	15	9	24

За три роки пройшло через лікнепи 57.390 учнів дорослих і підлітків, або в середньому за рік 19.128.

Мережа лікнепів взагалі нестійка — рідко де по селах три роки під ряд існує лікнеп, а до того в цілому по окрузі мережа й число учнів в 1927 році проти попередніх років (1926 і 1925) значно поменшали.

Підлеглість пунктів ліквідації неписьменності й шкіл для малописьмених

Підлеглість	Лікнепів	Шкіл для малописьмених	Разом	На 1000 до загального числа		
				Лікнеп.	Шк. для малописьм.	Разом
Органам Наросвіти	341	38	379	95,5	76,0	93,0
„ Н. К. Ш.	2	6	8	0,6	12,0	2,0
Профспілкам	11	5	16	3,0	10,0	4,0
Кооперації	1	1	2	0,3	2,0	0,5
Громадськ. організац.	2	—	2	0,6	—	0,5
Разом	357	50	407	100	100	100

Робота по ліквідації неписьменності зосереджується виключно в органах народньої освіти: 95,5% усіх лікнепів підлягають їм. З громадських організацій і установ найбільше дбають за ліквідацію неписьменності профспілки і майже нічого не робить в цій справі кооперація.

Вже в більш нормальному типі — школи для малописьмених — роля органів народньої освіти менша — їм підлягає 76,0% шкіл, бо тут виступають профспілки й Наркомшляхів. Діяльність же кооперації в ліквідації реєдів неписьменності слаба.

По районах округи шкільна справа поставлена далеко неоднаково, тому й неоднакове в них охоплення дітей шкільного віку, отже, неоднакова письменність людності, надто селянської. Щоб з'ясувати, чи залежить поширення мережі лікнепів і шкіл для малописьмених від поширення шкільної справи, розглянемо це по районах, як вони розпадаються на групи по охопленню школами дітей шкільного віку: перша група — слабого охоплення дітей шкільного віку, друга група — середнього і третя група — максимального охоплення.

Мережа лікнепів і шкіл для малописьмених по районах Харківщини на 1 січня 1927 року

Назва районів	Лікнепів і шкіл для малописьмих		Учні по лікнепах і школах для малописьмих			На 1000 душ чоловічості у віці шкільних і школах для малописьмих	Педагогічного персоналу	На озброєння педагогічного персоналу
	Загальна кількість	На 1 заклад на випадок людності	Чоловіків	Жінок	Обох полов			
I група — слабого охоплення дітей школами								
1. Поголівський	17	2660	440	243	683	15,1	18	38
2. Киримівський	6	6187	131	81	212	5,7	7	30
3. Ст.-Саатівський	11	2984	392	116	508	15,4	15	35
4. Охтирський	11	5562	303	277	580	9,3	14	41
5. Чугуївський	22	2587	410	236	646	11,4	22	29
6. Сінявський	6	3398	132	83	215	10,1	6	36
7. Лозівський	11	5402	189	189	378	6,2	11	34
8. Старовірський	12	2862	392	81	473	15,8	13	36
9. Вол.-Писарівський	9	4512	769	78	847	8,5	9	39
10. Ново-Водолазний	16	3076	259	213	472	9,6	17	28
11. Олексіївський	13	3051	287	191	478	12,1	13	37
12. Палківський	18	3093	368	317	685	12,3	18	38
13. Тарнівський	10	2713	126	91	217	8,0	13	17
II група — середнього охоплення дітей школами								
14. Змітський	12	4089	243	138	381	7,7	12	32
15. Дергачівський	7	5671	96	132	228	5,7	9	25
16. Вовчанський	15	3656	414	238	652	11,9	23	28
17. Харківський	12	5835	309	204	513	7,2	13	39
18. Кодолицький	10	3969	229	112	341	8,6	10	34
19. Біло-Кодляцький	13	2367	273	158	431	14,0	13	33
20. Краснокутський	12	4012	305	158	463	9,6	13	36
21. Колодязівський	6	3880	76	136	212	9,1	8	27
III група — максимального охоплення дітей школами								
22. Липецький	12	2725	216	141	357	10,9	12	30
23. Золочівський	12	4412	333	133	466	8,8	16	29
24. Богданивський	10	6472	239	254	493	7,3	15	33
25. Азово-Донецький	11	4429	173	145	318	6,5	12	27
26. Вільшанський	12	3202	233	197	430	11,0	13	33
27. Мереф'янівський	16	2064	296	273	569	17,2	17	33
Разом	322	3264	7133	4615	11748	9,9	362	32

В першій групі районів, при меншому охопленні дітей шкільного віку, тоб-то з усе більшаючою неписьменністю, в більшості районів спостерігається дужче охоплення неписьмених лікнепами. З цієї групи половина районів має найдужче охоплення їх—понад 10 учнів на 1.000 душ людності. Це райони Старо-Салтівський, Печенізький, Старовірівський, Валківський, Олексіївський, Чугуївський та Синіанський. Друга половина районів поділяється на дві часті: в двох районах—Охтирському й Ново-Водолазькому середнє-округове охоплення учнів лікнепами і школами для малописьмених, а в чотирьох районах—менше од середнього округового.

Особливо визначається малою густістю учнів у лікнепах Кириківський район—удвоє меншою од середньої округової.

Друга група районів, де охоплення дітей шкільного віку середнє або близьке до середнього, має теж середню або близьку до неї густість учнів лікнепів і шкіл для малописьмених. Більшою густістю по лікнепах учнів визначається тільки Біло-Колодязький район.

Третя, хоч у ній охоплення дітей шкільного віку й підвищено, але учнів по лікнепах і школах для малописьмених порівнюючи багато у трьох районах—Мереф'яському, Вільшанському й Липецькому (більше, як в середньому по округі), а в трьох інших—Золочівському, Люботинському й Богодухівському—менше середньої округової.

Пересічна навантаження вчителя по лікнепах і школах для малописьмених рівна навантаженню вчителя у школах по селах—32 учні на вчителя; різниця ж фактичної навантаження вчителя лікнепів по районах дуже значна: од 17 учнів по Таранівському району до 41—в Охтирському районі. В більшості районів навантаження наблизяться до середньої округової.

В цілому, безумовно, тенденція ліквідувати неписьменність через лікнепи і школи для малописьмених іде врівні з розвитком шкільної справи в районах і групах районів.

Безумовно, показники густоти учнів лікнепів і шкіл для малописьмених виявляють рівень справи ліквідації неписьменності та рецидиву неписьменності, але не виявляють, в якій мірі це залежить од рівня неписьменності серед дорослих і підлітків.

Цікаво розглянути, якого віку учні, ліквідуючи свою неписьменність, ходять до лікнепів і шкіл для малописьмених. Простежити це можна лише в цілому по округі, бо лише з невеликого числа всіх учнів виявиться загальна тенденція цього явища. Абсолютні дані про розподіл учнів по віку не дають повного уявлення, бо не по всіх лікнепах і школах для малописьмених зібрано ці дані. Тому зупинимось лише на коефіцієнтах.

Розподіл учнів лікнепів і шкіл для малописьмених в 1926/27 році на % до загальної кількості учнів.

	11-15 років	16-20 років	21-35 років	35 років і старших	Разом
По лікнепах	66,3	22,4	10,1	1,2	100
„ школах для малописьм.	24,1	27,0	42,6	7,3	100
Разом	60,8	23,1	14,1	2,0	100

В лікнепах переважно вчать діти, що не були в школі,—11—15 років, тоб-то ті, що переросли обов'язковий шкільний вік (8—11 років). Учні 16—20 років складають теж значну групу в лікнепах—22,4%. Дорослих, старших 20 років, у лікнепах учить порівнюючи мало.

Назва району		Кількість установ	Розміну установи орієнтовно в кв. метрів	Число в клубі селянських	Середня кількість часів	Вартість на 100 душ	Вартість	Середня на 100 душ
11	Олександрівський	9	3 967	452	45	1 4	49	19
12	Балківський	9	6 187	749	83	3 5	45	17
13	Тарнопільський	4	6 783	349	87	12 9	8	9
Група середньозначущих районів								
4	Змітський	9	5 31	754	84	15 4	24	27
	Дніпропетровський	3	13 93	426	142	10 7	4	3,3
6	Волчанський	3	1 218	171	3	26 8	4	4,2
17	Харківський	17	4 249	1 034	65	14 8	43	2,5
18	Коломацький	6	6 614	535	89	13 5	6	1,0
19	Біло Кілометровий	5	6 155	369	74	12 0	21	4,2
21	Кременістський	3	3 14	162	1	8	12	3
21	Коростівський	7	3 376	305	44	13 1	32	4,6
Група малих районів								
22	Дніпропетровський	6	4 088	373	47	11 4	28	3,5
23	Золочівський	14	3 78	939	67	17 7	45	3,2
24	Богодухівський	14	4 623	1 834	131	28 3	30	2,1
25	Люботинський	11	4 429	817	74	16 8	35	3,2
26	Вільшанський	5	7 684	276	55	7 2	12	2,4
	Менішківський	2	6	384	2 2	1	6	
Разом		225	4 671	19 252	86	18 3	585	2,6

В загальній групі районів середньозначущих районів найбільш слабкими є райони: Змітський, Харківський, Кременістський, Коростівський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Люботинський, Вільшанський, Менішківський. Найбільш сильними є райони: Золочівський, Богодухівський, Люботинський, Харківський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Коростівський, Кременістський, Менішківський. Найбільш середніми є райони: Золочівський, Богодухівський, Люботинський, Харківський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Коростівський, Кременістський, Менішківський.

Райони першої групи належать до середньої та нижньої частини винятком єдиний район, який тоді, коли він є середньою частиною району, тоді він є середньою частиною району. Найбільш сильними є райони: Золочівський, Богодухівський, Люботинський, Харківський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Коростівський, Кременістський, Менішківський.

У другій групі районів більшість з яких належить до бурхливої частини району. Найбільш сильними є райони: Золочівський, Богодухівський, Люботинський, Харківський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Коростівський, Кременістський, Менішківський. Найбільш середніми є райони: Золочівський, Богодухівський, Люботинський, Харківський, Біло Кілометровий, Коломацький, Дніпропетровський, Коростівський, Кременістський, Менішківський.

Третя група районів Липецький Зілівський Морфятський Люботинський мають широку звичайну шкільну мережу і відносно розвинену мережу політехнічних закладів масового охоплення клубів сільбудів. Виділяється я ще й група Вальванський район.

Так само поділяється більшість районів по густоті членів тобто по безпосередньому охопленню втягнено мас в роботу клубів. Охочішими членами до безпосередньої діяльності їх шкільні активність роботи. Але тут що до активності діяльності спостерігається в деяких районах з слабшою політехнічною підготовкою активу помічена справа втягнення широким мас. До таких районів належать Охтирський Зілівський райони. Густота членів удвічі більша від округи. Широким охопленням членів в Борсдуківському Вованському й Краснотурському районах. Тобто втягнення широким мас постави не широко в тих районах де є міста й німа вага масової людності більша.

В розвитку політехнічної справи не може бути розриву з загальною політехнічною школою. Звичайно, варто було б розвинути різноманітні потреби в політехнічних закладах такого масового охоплення як сільбудів і клубів усталеною рівнобачу з шкільними й потребами самостійності. Той тришоп додержаний аквиди з густотою між клубів сільбудів по районах округи. Але жварно з цим у деталях в культурно освітній роботі районах з другою боку мають додержувати масових закладів для виводу неперемінності знань в шкільній знання в хатах читальних бібліотек. Різгляд між жкучков в більшості районів створює такий запрямок розвитку. Зараз устає потреба розглянути хати читальні для шкільних і сільських тип політехнічних клубів роботи що займає різноманітні студії між сільбудом бібліотекою, різноманітні читальні виховно-обсегування сільських мас бо це шкільний тип масового політехнічного закладу для селян.

Мірежа хат читальних по районах на 1 січня 1927 року

I група районів			II група районів		
№	Кількість хат читальних	На 1000 мешк. в районі	№	Кількість хат читальних	На 1000 мешк. в районі
I група			II група		
1. Печенізький	3		1. Дроздовський	1	
2. Холмський	3	36	2. Вороніжський	2	
3. Валівський	4	4	3. Калачинський	3	
4. Охтирський	10	112	4. Калачинський	4	
5. Липецький	10	6796	5. Колотавський	2	1164
6. Сіннінський	32	4952	III група		
7. Лозовський			6. Липецький	4	
8. Старовірський			7. Богородицький	4	
9. Нововірський			8. Люботинський	11	
10. Олексіївський	1	3966	9. Морфятський	4	
11. Володимирський	8	6960	10. Зілівський	10	4906
12. Радомський		4876			
Разом			Разом		
14. Зілівський	10	4906			

Коли в цьому році у більшості сільськогосподарських підприємств збільшилася кількість членів, то в деяких зменшилася. Це пов'язано з тим, що в деяких сільськогосподарських підприємствах не було виставлення питань внаслідок відсутності членів, а в деяких збільшилася кількість членів, тому виставлення питань внаслідок відсутності членів.

Виставлення питань внаслідок відсутності членів

Мова	По всіх сільськогосподарських підприємствах		З них по районних сільськогосподарських підприємствах	
	Сільськогосподарських підприємств	Число членів	Сільськогосподарських підприємств	Число членів
Українська	134	761	1	6
Російська	24	17	3	1
Українська і російська	18	14	1	1
Разом	176	1000	23	10

Сільськогосподарські підприємства, які не мають членів, це: українська мовою 134 підприємств, російською мовою 24 підприємств, українською і російською мовами 18 підприємств. Це пов'язано з тим, що в деяких сільськогосподарських підприємствах не було виставлення питань внаслідок відсутності членів, а в деяких збільшилася кількість членів, тому виставлення питань внаслідок відсутності членів.

Робота сільськогосподарських підприємств внаслідок відсутності членів

Кількість турків, керівників і членів сільськогосподарських підприємств на 1 січня 1927 року

	По всіх сільськогосподарських підприємствах		По районних сільськогосподарських підприємствах		По сільськогосподарських підприємствах	
	Число	Відсоток	Число	Відсоток	Число	Відсоток
Турки	12	6,8	17	8,1	11	11,6
Керівники	24	13,6	17	8,1	11	11,6

Діяльність сільськогосподарських підприємств до організації активу — це діяльність сільськогосподарських підприємств. Середня кількість членів у сільськогосподарських підприємствах 75, тобто актив незначний. По районних сільськогосподарських підприємствах не виставлено більшій діяльності в середньому до 106 членів.

Наслідки діяльності сільськогосподарського підприємства залежать від організації ще й від того, чи діяльність сільськогосподарського підприємства внаслідок відсутності членів.

Характеристика сільськогосподарських підприємств внаслідок відсутності членів

	По всіх сільськогосподарських підприємствах		З них по районних сільськогосподарських підприємствах	
	Сільськогосподарських підприємств	Число членів	Сільськогосподарських підприємств	Число членів
а) Працює діяльність	154	87,5	23	100,0
б) Частину року	11	6,3	—	—
в) Не постійно бібліотеки	166	94,3	20	87,0
г) Користуються передовими методами	85	48,3	7	30,5

	По всіх сільбудах		З т числа по районних сільбудах	
	Скільки є для читання	до яких відносяться	Скільки є для читання	до яких відносяться
а) Мають свій власний хаттар	28	159	4	60
б) " кіно	28	159	14	609
в) " радіо	16	91	5	218

Правовий захист прав читачів виключено, сільські сільбути не мають права працювати цілий рік.

Істинна бібліотека загальної читальності в сільбудах в 94% не має жодної книги, про це тих же сільбути так звана меншість передвигаючи бібліотеками районів сільбути жорстоко експлуатують, а меншість усіх сільбути округи. Зате районні сільбути частіше мають чарівний ахатар, кіно, радіо.

Хата читальні. Не зрівнянна форма сільбуду хата читальні, оскільки матеріально далеко слабша од сільбуду.

Помешкання хат-читальні.

	Про скільки хат-читальні відомо	% до загальної кількості
Мають своє помешкання	50	38,2
Користуються помешканнями інших устанав	81	61,8
Разом	131	100,0

Отже, в обслуговуванні хат-читальні тільки в одні третини помешкання своїх мешканців користуються помешканнями інших установ.

Хата читальні не є і не будуть ніколи повноцінними за своїми функціями, а значить ближче до них од сільбуду і клубу.

Розподіл хат читальні по мові вживання української мови

	Українська	Російська	до загальної кількості
Українська	104	69,8	
Російська	26	17,5	
Українська й рос.	19	12,7	
Разом	149	100,0	

Звідси обслуговування виявляється, що українських хат читальні не вистачає, а значить сільбути. Гравда російських хат читальні в районі не є, а значить, тільки в кількох хатах читальні, а значить, хат читальні не будуть робити діями мовами української російською.

Важко хат читальні працює цілий рік, але їх менший процент ніж відповідний процент сільбуду.

Характеристики і відомості про стан культурної освіти населення 1927 року

	Скільки душ читали в даній відомості	% до загальної кількості
1) Книжки, газети, брошури	115	18,8
2) Підписані на газети, журнали	25	10,8
3) Мислять про читання	25	15
г) Користуватися переданими бібліотеками	25	15
3) Мають свій особистий бібліотечний фонд	11	7,4
4) "Книжки"	1	0,7
5) "Книжки"	7	4,7

Відомості про стан культурної освіти населення в сільській місцевості за 1 січня 1927 року

Відомості про стан культурної освіти населення в міській місцевості за 1 січня 1927 року

105	70,5	270	2,6	249	2,4	3.406	5,15

Відомості про стан культурної освіти населення в міській місцевості за 1 січня 1927 року

III. Бібліотеки.

Відомості про стан бібліотек в сільській місцевості за 1 січня 1927 року

Відомості про стан бібліотек в міській місцевості за 1 січня 1927 року

	в Харкові	в інших містах	в сільській місцевості	в районі
Загальна кількість	76	29	316	421
до загальної кількості	18,5	70	74,5	100,0
на скільки душ людини	18,5	10,11	3,7	1,8

Групування бібліотек по числу томів книжок на 1 січня 1927 року

Кількість бібліотек	100	101	301	501	1001	3001	5001	10001	25001	більше

Кількість бібліотек	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Всього	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

порівнюючи мало в окрузі - 124

Всього	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

кількості книжного інвентаря.

Видача книжок в 1926 році

Всього видано	Середня видача	Види в середньому
166.749	4.05	10

в середньому за рік лише один раз.

Всього	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Мало в окрузі на 1 січня 1927 року

№	Назва району	Кількість бібліотек	Густота книжок (на 1000 жителів)	Всього книжок	Середня кількість книжок на бібліотеку	Відвідуваність
1	Печерський	8	5657	12413	1618	1799
2	Кирилівський	10	3712	12532	1253	2298
4	Острівський	20	3069	2456	1133	4940
5	Чугуївський	15	3741	12424	828	2220
6	Синьківський	8	2548	10150	1269	1873
7	Лозівський	21	2830	23531	1121	2532
8	Старовинський	7	4906	3833	647	2178
9	Вед.-Писарівський	10	4061	7717	772	2893
10	Ново-Водолазький	15	3282	16180	1179	2833

Тоді ж

НАЗВА РАЙОНУ

РАЙОН	ПЛОЩА кв. км.	НАС. тис. осіб	ПЛОЩА кв. км.	НАС. тис. осіб	ПЛОЩА кв. км.	НАС. тис. осіб

І. Райони
районів
населення дотойшової
районів

14	Дзержинський	20	2453	14479	724	15,7	30,9
15	Дзержинський	20	2453	14479	724	15,7	30,9
	Решетівський	20	2453	14479	724	15,7	30,9
	Харківський	20	2453	14479	724	15,7	30,9
16	Коломацький	8	4961	9592	1199	1913	48,2
	Біло-Колодязний	10	3077	13472	1347	1778	57,8
17	Краснокутський	13	3209	16911	1197	2128	44,2
	Краснокутський	13	3209	16911	1197	2128	44,2

ІІ. Райони
районів
охорони дотойшової
районів

22	Липецький	8	4088	88,8	11,1	857	26,1
23	Водопілляський	17	3114	16059	945	2347	44,3
24	Богородський	21	3082	19403	924	2862	44,5
	Богородський	21	3082	19403	924	2862	44,5
26	Вільноградський	14	2714	18147	1296	1621	42,2
	Вільноградський	14	2714	18147	1296	1621	42,2
	Вільноградський	14	2714	18147	1296	1621	42,2

Інформація бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

Система бібліотек, що встановлюються в даних, на основі даних людності в даних одна бібліотека, по районах неоднакова: 2548 до 5652 при середній округовій густині одна бібліотека на 3046 даних людності.

ДЛЯ НАЧАЛА РАБОТЫ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕВ. В
НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ
НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ
НАЧАЛИ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ В МАРТІ 1954
ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ
ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА.

ТОВАРИЩІ РАБОТНИКИ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ
НАЧАЛИ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ В МАРТІ 1954
ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ
ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ
РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ
1954 ГОДА.

РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954

ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ
ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ
РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ
1954 ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ
ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА.

РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954
ГОДА. В НАСРОДОВИЧЕВІЙ РАЙОНІ РАБОТУ НАД ЖИВНОСТЬЮ
ДЕТЕЙ НАЧАЛИ В МАРТІ 1954 ГОДА.

Насродовичівський район

Об. воз. Человіків, Жінок Об. под. Человіків Жінок

I група районів

Район	Об. воз.	Человіків	Жінок	Об. под.	Человіків	Жінок
Керфівський	50,4	62,4	38,9	49,6	57,6	61,1
Донський	49,5	61,0	39,3	50,5	39,0	60,7
Владимирський	47,0	58,5	35,9	53,0	41,5	64,4

II група районів

Район	Об. воз.	Человіків	Жінок	Об. под.	Человіків	Жінок
Алешківський	44,4	56,9	32,6	55,6	43,4	57,4
Світловський	40,1	52,9	27,2	59,9	47,1	52,9
Світловський	40,1	54,6	26,0	59,9	45,4	54,6

III група районів

Район	Об. воз.	Человіків	Жінок	Об. под.	Человіків	Жінок
Владимирський	39,4	54,0	25,1	60,6	46,0	54,0
Владимирський	38,1	52,3	24,4	61,9	47,7	52,3
Владимирський	38,1	54,4	22,5	61,9	45,6	54,4
Владимирський	37,3	54,0	21,5	62,7	46,0	54,0
Владимирський	36,1	50,8	21,9	63,9	49,2	50,8

Група група підвищено рисмен кти. в склад семи рай. нв
територіально розпадається на три так: місцевост

Копия передана в ЦСХУ — Уставу Кодо М Харкова з тилу ч
до В Хадюсько. Михайловичко Авдеевског Я. Лаваньско

1. Широкою школьною мережею

третя це Лозинський район що належить до північних містечок.

[illegible][illegible]

кисельский, Велико-Писаревский районы

β VIB KANT' T M H . 40 Y . 2 H H K O A M H P K 2 H K O M H H H H

Амурського, Чугуйського й Печенізького.

четверть складывается из двух прибалтийских районов — Золочевского и Дергачевского.

З цієї останньої третьої групи районів найнижчою письменністю, за даними 1926 року, були Велико-Мисирський, Старовирський і Олександрівський.

1. 2015 年 12 月 31 日 止 的 年 度 內 的 各 項 經 營 業 務 的 收 入 及 成 本 均 已 確 認 完 畢 ， 且 未 發 生 重 大 變 化 ；

[illegible]
$$N_{\text{eff}} = 1.91 \pm 0.04 \quad (1)$$

до першої вузалої єται: 337

• $\mathbb{R}^n$ is a vector space over $\mathbb{R}$ with the standard inner product $\langle \cdot, \cdot \rangle$.

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044

[illegible]

1 Харків—Ворожба.

Харківський	47,3	0,0

[illegible]

Охтирський	37,3	120
Кириківський	36,2	112

Райони	Відпущено на районну	Значення районного Харківського
2. Харків — Азов		
Місфянський	51,4	75
Таранівський	35,9	50
Олексіївський	34,9	75
Лозова	49,5	129
3. Харків — Павлів		
Харківський	47,3	0,0
Люботинський	46,3	24
Відківський	42,0	50
Коломацький	38,1	77
4. Мерсфаль — Кіровоград		
Мерсфальський	50,4	25
Ново-Водолазький	36,7	47
Старовський	30,1	65
5. Донецька залізниця		
Харківський	47,3	0,0
Зміївський	36,1	36
6. Харківський		
Харківський	47,3	0,0
Чуульський	37,7	31
Печенський	36,2	56
Харківський		
Харківський	47,3	0,0
Дорганівський	39,4	15
7. Харків — Львів		
Харківський	47,3	0,0
Вільдівський	47,0	28
Золочівський	37,1	50
8. Харківський		
Вовчанський	45,9	62
Біло-Колодязький	50,9	70

З районів до якого даються всі райони. Крім того, це також Східний Львівський район, який розташований на межі між Львівським і Тернопільським районами. Крім того, це також Львівський район, який розташований на межі між Львівським і Тернопільським районами.

І. КОМУНІСТИЧНІ ПОКАЖНИКИ — ЗАДАЧА РОЗКОРИТИ ДАРСІСТЬ ІНТЕРЕСІВ НАШОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ. МАНІПУЛОВАТИ КЛАСОВИМ ІНТЕРЕСОМ НАШОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ. НАДІЯТИСЯ НА НАШІ НАЦІОНАЛЬНІ ПОКАЖНИКИ. НАДІЯТИСЯ НА НАШІ НАЦІОНАЛЬНІ ПОКАЖНИКИ.

І. МАНІПУЛОВАТИ НАШОЮ НАЦІОНАЛЬНОСТЮ. ДАРСТВОМ ТА НАЦІОНАЛЬНІСТЮ ЛЮДИНОСТІ.

	1924	1925	1926	1927	1928
I група районів					
Біло Колодязький . . .	50,9	13,0	5,2	16,1	
Мереф'явський . . .	50,4	71,0	2,4	0,1	
Лозівський . . .	49,5		9,5	0,3	
Вільшанський . . .	47,0	46,7	2,2	1,6	
По округі . . .					
II група районів					
Липецький . . .	44,4	22,2	2,6	0,6	
Богодулівський . . .	44,1	40,3	2,5	7,5	
Закарпатський . . .	42,0	27,3	2,8	1,4	0,2
Сторожинецький . . .	40,1	15,8	3,5	2,8	1,1
Старо-Світлівський . . .	40,1	39,4	2,9	0,8	27,8
Краснокутський . . .	40,0	39,7	2,9	6,6	0,8
III група районів					
Дергачівський . . .	39,4	46,5	2,4	0,6	12,8
Коломацький . . .	38,1	27,7	3,1	2,7	0,9
Колонтарівський . . .	38,1	34,4	3,8	5,3	0,7
Чугуївський . . .	37,2	25,0	2,4	0,9	69,8
Золочівський . . .	37,1	35,4	3,3	3,6	20,8
Івано-Водолазький . . .	36,7	50,4	1,5	0,1	0,5
Кириківський . . .	36,2	38,6	1,9	11,1	70,4
Зем'янський . . .	36,1	43,5	2,1	0,0	15,5
Тарнавський . . .	35,9	35,9	3,1	0,0	29,5
Олександрівський . . .	34,9	19,0	4,6	0,2	57,8
Старовірівський . . .	30,1	32,4	4,0	1,2	52,3
Веленко-Писарівський . . .	29,7	34,6	2,4	3,2	43,0
По окрузі . . .	40,3	35,9	2,7	2,9	17,4

І. МАНІПУЛОВАТИ НАШОЮ НАЦІОНАЛЬНОСТЮ. ДАРСТВОМ ТА НАЦІОНАЛЬНІСТЮ ЛЮДИНОСТІ. НАДІЯТИСЯ НА НАШІ НАЦІОНАЛЬНІ ПОКАЖНИКИ. НАДІЯТИСЯ НА НАШІ НАЦІОНАЛЬНІ ПОКАЖНИКИ.

В другу групу — середньої письменності — об'єднуються такі райони, де поширення ремесла і зайняттів людинності середня або наближається до середньої округової і забезпечення засівами середня.

Третя група районів — слабо розвиненої письменності — складається почасти з слабших економічно районів, а почасти — з тих районів, що мають поширене зернове господарство. Виняток з цієї групи становлять такі райони, як Кириківський — цукровий район, Велико-Писарівський, Ново-Водолазький — широко розвинених ремесла. Охтирський і Колоніатівський райони. По цих районах, здавалося б, економічна структура господарства сприяє для поширення письменності, але шкільна мережа, охоплення дітей школами, і мережа політосвітніх закладів недостатні, а це значно стримує розвій культури людю цих районів.

В значній мірі відбивається на розмірах письменності в деяких районах (Чугуївський, Кириківський, Олексіївський, Старонірівський та Велико-Писарівський) нерівний національний склад людинності, коли в складі людинності більшість росіян (Чугуївський, Старонірівський і Олексіївський райони), або коли їх значна кількість серед української людинності. Письменність в трьох національних російських районах — Чугуївському, Старонірівському й Олексіївському — далеко слабша, ніж по українських районах.

Взагалі письменність шириться далеко неоднаково серед окремих національностей, культурний рівень їх неоднаковий.

Розглянемо лише головні національності, найбільш поширені на території Харківської округи (українці, росіяни, євреї, поляки, німці, білоруси та вірмени).

Письменність (на %) серед окремих національностей

	Українці	Росіяни	Євреї	Поляки	Німці	Вірмени
Чоловіки . . .	60,1	62,6	83,5	82,2	83,7	64,2
Жінки . . .	35,6	42,6	79,1	72,9	86,2	55,5
Об. полк . . .	47,6	52,5	81,7	77,4	85,1	60,9

Порівнюючи найменше поширена в округі письменність серед переважної людинності округи — серед українців. Особливо слабо поширена письменність серед жінок українок, чоловіки ж українці не так дуже відрізняються письменністю від інших національностей.

Письменність серед росіян в цілому по округі більша, ніж серед українців, на 4,9%. Серед жінок росіянок значно більше поширена письменність, ніж серед українок — на 7,0%, а різниця між письменністю чоловіків не така значна — 2,5%. Серед нац. меншостей письменність поширена дужче, ніж серед росіян і українців.

Найдужче поширена письменність серед німців — всього лише 14,9% неписьмених серед них. Потім ідуть євреї — неписьмених 18,3%, поляки мають неписьмених 22,6% і вірмени — 39,1%. Характерно, що серед нац. меншостей письменність майже однакова і в чоловіків і в жінок, а в німців серед жінок навіть більше письменних, ніж серед чоловіків.

Національні меншості — німці, поляки, євреї, вірмени — скупчені переважно по містах, в селах їх порівнюючи менше. Загальна письменність людинності по сільських місцевостях і по містах далеко не однакова: в містах більша, як в селах. Тому треба простежити, серед яких окремих національних груп поширена письменність по містах і сільських місцевостях.

Письменність (на %) обох полів по містах, селищах міського типу і сільських місцевостях серед окремих національних груп.

Національні групи	м. Харків	Інші міста й селища міськ. типу	Сільські місцевості	По округі
Німці	89,0	70,3	76,1	85,1
Євреї	81,7	81,1	79,6	81,7
Поляки	77,5	18,0	73,0	77,4
Вірмени	60,9	—	—	60,9
Росіяни	73,5	68,1	32,7	52,5
Українці	72,3	54,8	41,8	47,6
Разом	75,1	57,7	40,3	51,0

Письменність двох переважних національностей — українців і росіян — поділяється характерно: в містах більше письменних росіян, а в селах, навпаки, українців письменних більше. Особливо велика різниця в письменності росіян і українців по дрібних містах і селищах міського типу.

Розглядаючи людність міську й сільську з погляду рухливості, помічаємо, що селяни не так часто переселяються, не такі рухливі, як городяни. Приріст сільської людності залежить виключно від природного приросту, а по містах — переважно від приросту механічного. Так, по м. Харкову за три останні роки збільшилось людності на 35,5%, а щорічний приріст з 1920 до 1926 року: по м. Харкову — 59%, по інших містах і селищах міського типу — 30%, по сільських же місцевостях — 21%.

Зміни в національному складі людності зараз ще не можна простежити але, безумовно, механічний приріст впливає на зміни в національному складі людності міст і селищ міського типу, а разом і на розміри письменності.

Звичайно, чим культурніша людина, тим більше здатна вона на переїзди з одного міста до другого, потім серед приїзджих до міста значну масу складають робітники, службовці, учні, серед яких письменність вища. Це, безумовно, впливає в цілому на коефіцієнти письменності по національності в містах і селищах міського типу.

Далі встає питання про зміни в розмірах письменності людності. Роля політосвіти, як це зазначалось, в ліквідації неписьменності і соціальних шкіл — в поширенні письменності серед дітей — велика. Виявити можна це з динаміки письменності серед людності за довоєнні і за останні часи.

Але тут устав питання про можливість порівнювати попередні і сучасні дані. Щоб порівняти хоча приблизно по однаковій території зріст письменності, можна взяти абсолютні дані по тих повітах кол. Харківської губ., що цілком або частково увійшли в сучасну територію округу (Харківський, Богодухівський, Валківський, Охтирський, Вовчанський, Зміївський повіти), і перерахувати спочатку абсолютні дані, а потім уже вираховувати коефіцієнти. Абсолютні дані порівнювати не можна, а по коефіцієнтах цілком можливо прослідити зміни в письменності людності.

Дані про письменність людності, які можна порівнювати, такі: перший всенародний перепис 1897 року, земський сільсько-господарчий перепис 1913 року, загальний перепис людності 1920 року і останній всесоюзний перепис людності 1926 року.

Ці періоди між переписами досить удачні, бо можуть до деякої міри відповідати руху суспільства в зв'язку з важливими соціальними подіями: 1897 р.—письменність до першої революції 1905 року; 1913 рік—стан письменності на передодні всесвітньої війни; 1920 рік—після Жовтневої революції і за часи громадянської війни і, нарешті, 1926 рік—підсумки поширення письменності за час широкого втягнення мас, широкої політосвітньої роботи і в умовах заведення загального навчання по округі на протязі двох останніх років.

Рух письменності людності, на $\%$ по Харківській округі з 1897 до 1926 року:

Рік перепису	Чоловіки	Жінки	Об. подл.
1897	27,0	8,1	17,7
1913	40,2	11,2	26,0
1920	43,8	26,5	34,6
1926	62,1	40,1	51,0

Україна ще за старих часів визначалася меншою письменністю: середня письменність по Європейській частині Росії була в 1897 році 22,9%, а на Україні (вірніш—на півдні Росії)—19,3% (на 3,6% менша).

З українських губернь колишня Харківська губ. письменністю людності була на передостанньому місці—16,8% письменних.

По повітах кол. Харківської губ., що цілком або частково увійшли в склад території сучасної Харківської округи, письменність в 1897 році була вища—17,7%.

Земства Харківщини ще до всесвітньої війни розробили шкільну мережу й план заведення загального навчання. Деякі земства Харківщини, як, наприклад, Вовчанське, широко розгорнули шкільну мережу і піднесли народню освіту порівнюючи високо. Сама людність, особливо після першої революції 1905 року, значно піднеслася культурно і вимоги до освіти збільшувалися.

Все це, беручи в цілому, сприяло поширенню письменності серед людності і села і міста ще й до всесвітньої війни.

Підчас війни, коли зворушена була величезна маса людності, коли письменність була необхідна, щоб листуватися з відсутніми, письменність дійсно виросла більше, ніж удвоє якраз серед жіноцтва.

Розуміється, цей дивгун письменності—потреба письменності для зв'язку—штучний: письменність більшає інтенсивно, коли в цьому є така потреба, а далі, коли ця потреба мине, ширяться рецидиви неписьменності.

Найбільш стала письменність, в умовах селянського життя, та навіть в значній мірі й міського, це—коли вона залежить від культурного росту людності, од її свідомості і потреби в письменності, щоб користуватися культурними досягненнями. Розуміється, це цілком задовольняється всією системою політосвітньої роботи, ми це спостерігаємо в роботі закладів політосвіти.

І це виразно виявилось в рості письменності: за сім років (з 1913 до 1920 року)—письменність зросла на 8,6%, а за шість років (з 1920 до 1926 р.)—зросла вдвоє більше—на 16,4%.

Виразніш це видно з щорічного приросту відсотку письменних.

Темп середнього щорічного збільшення письменності, на $\%$ з 1897 до 1926 року.

	Чоловіки	Жінки	Об. пол.
1897—1913 рік	0,7	0,6	0,6
1913—1920 „	0,5	2,2	1,2
1920—1926 „	3,1	2,3	2,7

Темп щорічного середнього зросту письменності до 1913 року був дуже повільний—0,6% для обох полів.

За час всесвітньої війни особливо поширилась письменність серед жіноцтва—майже вчетверо більше, ніж до війни. Серед чоловіків, навпаки, в цей час письменність ширилася менше.

Після Жовтневої революції загальний темп поширення письменності прискорився вдвоє. Особливо прискорився темп письменності серед чоловіків, а серед жінок залисався той самий, що був підчас війни.

Тут, безумовно, впливали три фактори: перший—зменшення в жінок нагальної потреби в письменності в спокійні часи, а другий—те, що жінки, особливо селянки, в громадське життя втягнені далеко слабше, ніж чоловіки; третій—в активну роботу масових політосвітніх закладів, як це ми бачили, розглядаючи їх діяльність, жінки знов таки втягнені менше.

Порівняти стан письменності на Харківщині з станом її по інших округах через стан матеріалів не можна, бо за довоєнні часи даних немає, а дані всесоюзного перепису 1926 року про письменність ще не надруковані.

Але з станом письменності сумежної Полтавщини можна порівняти за три періоди: 1897—1910 роки (близьким до Харківщини за 1897—1913 роки)—також по даних земського сільсько-господарчого перепису і за 1911—1920 роки.

Рівняючи до сумежної Полтавщини, темп зросту письменності на території тих повітів, що приєднано до Харківської округи, був такий:

Письменність на Харківщині й Полтавщині.

Період:	% збільшення	Середнє за рік	Період:	% збільшення	Середнє за рік
Полтавц. 1897—10 р.	8,9	0,7	1910—20 р.	8,0	0,8
Харківц. 1897—13 р.	8,3	0,6	1913—20 р.	8,6	1,2

До всесвітньої війни темп зросту письменності на Харківщині був далеко слабший, ніж на Полтавщині, а вже підчас війни, навпаки, темп його на Харківщині значно прискорився. На цьому значно відбилися те, що в деяких повітах Харківщини (як-от Вовчанському) швидко почала розвиватися шкільна мережа і стали заводити загальне навчання.

Взагалі зараз Харківська округа з округ Лівобережжя стоїть на першому місці по охопленню дітей шкільного віку, а разом, значить, і по темпу поширення письменності.

